

Paweł HYDZIK¹
Paweł WALAWENDER²

MIKROPRZEDSIĘBIORCZOŚĆ W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM – WYBRANE WYNIKI BADAŃ SONDAŻOWYCH PRZEPROWADZONYCH W RAMACH PROJEKTU „PODKARPACKIE OBSERWATORIUM MIKROPRZEDSIĘBIORCZOŚCI”

W artykule przedstawiono wyniki prac badawczych dotyczących funkcjonowania mikroprzedsiębiorstw w województwie podkarpackim. Badania prowadzono w ramach projektu „Podkarpackie Obserwatorium Mikroprzedsiębiorczości”³. Opisano wyniki badań ankietowych zrealizowanych w 2009 r. na próbie mikroprzedsiębiorców z województwa podkarpackiego. W szczególności scharakteryzowano przedsiębiorców jako grupę społeczną, przedstawiono działalność gospodarczą i kondycję ekonomiczną mikroprzedsiębiorstw, a także zbadano szanse i zagrożenia związane z prowadzeniem działalności gospodarczej oraz zagadnienie korzystania przez mikroprzedsiębiorstwa z instytucji otoczenia biznesu i ich współpracę z urzędami pracy.

1. WPROWADZENIE

Przemiany ustroju politycznego w Polsce, zapoczątkowane w 1989 r., doprowadziły do znacznego przeobrażenia systemu gospodarowania. W warunkach gospodarki rynkowej nastąpił gwałtowny wzrost nowych przedsiębiorstw prywatnych⁴. Obecnie w Polsce sektor małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) skupia aż 99,8% wszystkich przedsiębiorstw, zatrudniając 72,1% ogółu pracujących i wytwarzając około 47% produktu krajowego brutto (PKB)⁵. Natomiast w województwie podkarpackim w sektorze mikroprzedsiębiorstw zatrudnionych jest około 38% ludności aktywnej zawodowo⁶.

Małe i średnie przedsiębiorstwa znacząco przyczyniają się do rozwoju gospodarczego państwa i poszczególnych regionów, minimalizując tym samym skalę bezrobocia⁷. W sektorze MŚP szczególne miejsce zajmują mikroprzedsiębiorstwa, tj. przedsiębiorstwa zatrudniające do dziewięciu pracowników.

¹ Dr Paweł Hydzyk, Katedra Metod Ilościowych w Ekonomii, Wydział Zarządzania, Politechnika Rzeszowska.

² Dr Paweł Walawender, Zakład Wielkich Struktur Społecznych, Instytut Socjologii, Wydział Socjologiczno-Historyczny, Uniwersytet Rzeszowski.

³ Projekt realizowany był przez firmę BD Center pod kierownictwem dr P. Walawendra.

⁴ L. Balcerowicz, *Wolność i rozwój*, Znak, Kraków 1995, s. 391–392.

⁵ Na podstawie danych GUS (www.stat.gov.pl) oraz PARP (www.parp.gov.pl).

⁶ Raporty PARP o stanie sektora MŚP w Polsce (www.parp.gov.pl).

⁷ J. Moczyłowska, I. Pacewicz, *Przedsiębiorczość*, Fosse, Rzeszów 2007, s. 5.

Głównym kryterium wyodrębnienia mikroprzedsiębiorstw, poza liczbą zatrudnionych, są wielkości finansowe dotyczące obrotów oraz sumy bilansowej. Ponadto mikroprzedsiębiorstwa wyróżniają pewne charakterystyczne cechy jakościowe, takie jak:

- 1) pełnienie przez właściciela najważniejszych funkcji w przedsiębiorstwie,
- 2) częste uzależnienie mikroprzedsiębiorstwa od kondycji finansowej jednego kluczowego dostawcy lub odbiorcy,
- 3) rzadkie zdywersyfikowanie działalności mikroprzedsiębiorstwa, co zdradza obawę przed wkroczeniem na nowe, nieznane obszary gospodarowania,
- 4) szczególne znaczenie rodziny w funkcjonowaniu mikroprzedsiębiorstwa⁸.

Najmniejsze przedsiębiorstwa bardzo rzadko były obiektem odrębnych analiz gospodarowania w ujęciu regionalnym. W opracowaniach publikowanych przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) dane agregowane są wyłącznie do poziomu województwa (brak danych w rozbiciu na powiaty czy gminy). Natomiast w zasadzie nie stwierdzono cyklicznego prowadzenia i publikowania wyników kompleksowych badań rozwoju mikroprzedsiębiorczości w województwie podkarpackim.

W odpowiedzi na problem braku kompleksowych informacji dotyczących stanu i kierunków przemian mikroprzedsiębiorczości w województwie podkarpackim firma szkoleniowo-badawcza BD Center rozpoczęła w 2009 r. prace nad utworzeniem w Rzeszowie Podkarpackiego Obserwatorium Mikroprzedsiębiorczości⁹, którego głównym zadaniem jest prowadzenie badań, syntetyzowanie wiedzy na temat mikroprzedsiębiorczości w regionie i zarządzanie zgromadzonym materiałem.

2. DOBÓR OBIEKTÓW BADAWCZYCH

Do badań wykorzystano technikę standaryzowanego wywiadu kwestionariuszowego. Cechą tej metody jest wykorzystanie komunikacji bezpośredniej między badaczem lub ankierem a respondentem. Użycie kwestionariusza pozwala na wniknięcie w szeroki krąg problemów, a uzyskiwany podczas wywiadu wysoki odsetek odpowiedzi powoduje, że uzyskane informacje trafnie odzwierciedlają stan faktyczny.

W celu możliwości przeniesienia wniosków z badania na zbiorowość mikroprzedsiębiorstw województwa podkarpackiego zastosowano metodę reprezentatywną, która pozwala na uogólnienie wniosków na populację poprzez zbadanie jej próby reprezentatywnej. Reprezentatywność próby zależy od sposobu wyboru próby i od jej liczebności¹⁰. W literaturze przedstawiono wiele sposobów doboru próby. Możliwy jest prosty dobór losowy, losowanie systematyczne, próba warstwowa, dobór grupowy lub nieprobabilistyczny¹¹.

Zapewnienie badaniom ankietowym właściwej reprezentatywności nie jest zadaniem łatwym do wykonania. Problem stanowi tu liczba podmiotów w kategorii „mikro” oraz

⁸ S. Gudkova, *Rozwój małych przedsiębiorstw. Wiedza, sieci osobistych powiązań, proces uczenia się*, WAiP, Warszawa 2008, s. 8.

⁹ Projekt „Podkarpackie Obserwatorium Mikroprzedsiębiorczości” realizowany był na terenie województwa podkarpackiego w latach 2009–2010 przez zespół firmy badawczo-szkoleniowej BD Center z Rzeszowa i finansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, przeznaczonych na program operacyjny „Kapitał ludzki”.

¹⁰ S. Ostasiewicz, Z. Rusnak, U. Siedlecka, *Statystyka. Elementy teorii i zadania*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 1997, s. 8.

¹¹ H.M. Błażek, *Statystyka dla socjologów*, PWN, Warszawa 1997, s. 441–460.

brak wiarygodnej bazy do losowania. Jedną z niewielu możliwości jest baza REGON. Niestety z punktu widzenia reprezentatywności realizowanych badań nie do końca spełnia swoją funkcję, gdyż – jak pokazują doświadczenia – jedynie 56% zarejestrowanych w niej podmiotów to podmioty aktywne.

Mimo przedstawionego mankamentu nie ma w Polsce pełniejszej informacji o podmiotach gospodarczych, dlatego przyjęto bazę REGON za operat losowy w badaniach. Próba badawcza miała charakter losowy, a badania są reprezentatywne na poziomie województwa podkarpackiego.

W 2009 r. grupa przeszkolonych ankierów zrealizowała badanie ankietowe, posługując się kwestionariuszem wywiadu standaryzowanego, kartą respondenta, instrukcją oraz listą adresową badanych podmiotów. Pracę ankierów kontrolował koordynator badań. Otrzymano 3008 wypełnionych kwestionariuszy wywiadu.

3. WYBRANE WYNIKI BADAŃ

Głównym celem badań była diagnoza postaw i zachowań mikroprzedsiębiorców funkcjonujących w województwie podkarpackim. Badania koncentrowały się wokół następujących grup problemów badawczych:

- charakterystyka kategorii mikroprzedsiębiorców jako grupy społecznej,
- charakterystyka działalności gospodarczej mikroprzedsiębiorców,
- kondycja ekonomiczna badanych podmiotów,
- szanse i zagrożenia związane z prowadzeniem działalności gospodarczej,
- korzystanie przez mikroprzedsiębiorstwa z pomocy instytucji otoczenia biznesu oraz ich współpraca z urzędami pracy.

3.1. Przedsiębiorcy jako grupa społeczna

Gdy wziąć pod uwagę wykształcenie, wśród badanych przedsiębiorców najliczniejszą kategorię stanowiły osoby z wykształceniem średnim, których udział w ogóle badanych wynosił 46,1%. Wykształcenie wyższe posiadała ponad jedna czwarta badanych (26,5%), a 16,4% ogółu stanowili respondenci z wykształceniem zasadniczym zawodowym. 9,4% ankietowanych posiadało wykształcenie policealne. Najmniej liczną kategorię stanowili mikroprzedsiębiorcy z wykształceniem podstawowym (1,5%). Oceniając strukturę wykształcenia należy stwierdzić, że w stosunku do danych ogólnopolskich o wykształceniu Polaków mamy do czynienia z nadreprezentacją osób z wykształceniem wyższym.

Analiza struktury zawodowej rodzin, z których pochodzą mikroprzedsiębiorcy, wykazała, że częściej niż co czwarty badany pochodził z rodziny, w której ojciec był robotnikiem (28,8%). W jednym na pięć przypadków ojcem respondenta był rolnik (17,4%). Jedynie 7,7% badanych pochodziło z rodziny, w której ojciec był właścicielem prywatnej firmy.

Wśród badanych przedsiębiorców najliczniejszą kategorię stanowiły osoby, których ojcowie legitymowali się wykształceniem zasadniczym zawodowym (42,8%); wykształcenie podstawowe ojca zadeklarowało 16,3% badanych, zaś wyższe – 8,5%.

Co czwarty badany pochodził z rodziny, w której matka nie pracowała zawodowo (24,5%). Kategorie zawodowe reprezentowane najliczniej wśród matek respondentów to: robotnicza wykwalifikowana (14,5%), rolnicza (14,2%), pracowniczka handlu i usług (13,7%) oraz pracowniczka administracyjna niższego szczebla (11,2%).

Zbadano również genezę aktywności ekonomicznej przedsiębiorców w wieku piętnastu lat. Najczęściej zamieszkiwali na terenach wiejskich (45,9%); co czwarty urodził się

w mieście do 20 tys. mieszkańców (24,1%), a prawie co piąty w mieście od 20 tys. do 50 tys. mieszkańców (18,5%). W miastach powyżej 100 tys. mieszkańców urodziło się jedynie 5,8% badanych. Jedynie nieco częściej niż co dziesiąty respondent (11,6%) miał możliwość uczestnictwa w działalności gospodarczej prowadzonej przez rodziców, a co trzeci (35,1%) – możliwość rozmowy z przedsiębiorcami lub obserwowania ich poczynąń przed rozpoczęciem własnej działalności. Większość respondentów dysponowała doświadczeniem zawodowym wyniesionym z pracy etatowej. Co czwarty (26,5%) posiadał od dwóch do pięciu lat stażu pracy i tylko co piąty (20,8%) nie posiadał żadnego stażu, od początku aktywności zawodowej prowadząc własną działalność gospodarczą.

Wśród podstawowych wyznaczników poziomu życia zbadano sytuację materialną mikroprzedsiębiorców, mierzoną zyskami z działalności gospodarczej. Niestety mimo że ankietowani byli zapewnieni o anonimowości badań, niemal jedna trzecia z nich odmówiła odpowiedzi na pytanie o średni miesięczny zysk z działalności gospodarczej (31%). 29% ankietowanych określiło przedział uzyskanego zysku na poziomie między 2001 a 4000 zł miesięcznie¹². Ponad jedna czwarta badanych (25,8%) zadeklarowała zysk na poziomie niższym niż 2000 zł.

Analizie poddano jakościową ocenę dochodów mikroprzedsiębiorców. Okazało się, że zdecydowana większość respondentów (59,9%) scharakteryzowała swoje dochody jako „średnie”. „Dość wysokie” dochody uzyskało 17,7% badanych, zaś „dość niskie” – 16,9%. Prawie co czwarty respondent (24,2%) stwierdził, że przeciętny miesięczny dochód na jedną osobę w jego gospodarstwie domowym jest niższy niż 800 zł, a nieco częściej niż co piąty respondent (22,9%) przyznał, że dochód ten zawiera się w przedziale między 801 a 1000 zł¹³.

Sytuacja mieszkaniowa jest ważnym czynnikiem standardu życia. Zdecydowana większość respondentów (61,8%) mieszka w domu jednorodzinnym lub segmencie mieszkaniowym, a co trzeci badany – w mieszkaniu własnościowym (34,8%). W mieszkaniach komunalnych żyło jedynie 2,4% respondentów.

Ponad trzy czwarte ankietowanych (78,4%) mieszkały we własnym wydzielonym gospodarstwie domowym. Co piąty (20,8%) respondent dzielił kwaterę z rodzicami lub teściami. Przeciętnie w gospodarstwie domowym respondenta mieszkały cztery osoby. 77,6% badanych stanowili respondenci, których gospodarstwo domowe liczyło od trzech do pięciu osób. Przeciętna powierzchnia gospodarstwa domowego respondenta wynosiła 106 m², a najwięcej respondentów (26,8%) użytkowało lokal, którego powierzchnia zawierała się w przedziale między 71 a 100 m² lub między 101 a 150 m² (26,3%).

Oprócz obiektywnych wskaźników poziomu życia analizowano także subiektywne odczucia respondentów odnośnie do ich sytuacji materialnej. Połowa badanych (50,9%) uznała, że poziom życia ich rodzin można uznać za dobry, zaś 2,3% – że za bardzo dobry. Z kolei 45,2% respondentów stwierdziło, że ich rodzinie nie żyje się ani dobrze, ani źle. Jako złą sytuację w omawianym zakresie określiło 1,4% badanych, zaś jako bardzo złą – 0,2%.

¹² Według danych Głównego Urzędu Statystycznego przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w 2009 r. wyniosło w Polsce 3 315,38 zł, czyli ok. 2 376,36 zł netto. Dla województwa podkarpackiego było to odpowiednio 2 740,89 zł brutto i ok. 1 976,26 zł netto.

¹³ Średni dochód netto gospodarstw polskich w marcu 2009 r. wyniósł w przeliczeniu na osobę 1159 zł, przy czym największe przeciętne dochody netto na osobę miały gospodarstwa domowe pracujących na własny rachunek (1591 zł na osobę). *Diagnoza społeczna 2009. Warunki i jakość życia Polaków*, red. J. Czapiński, T. Panek, <http://www.diagnoza.com>.

Do najważniejszych czynników obiektywnych wpływających istotnie na decyzję o rozpoczęciu działalności gospodarczej przedsiębiorcy zaliczyli „sprzyjające okoliczności na rynku” (82%), „brak możliwości” (68,9%) oraz „bezrobocie” (68,3%). Z kolei za najważniejsze czynniki wewnętrzne (subiektywne) uznać należy zdaniem respondentów „wewnętrzną potrzebę działania” (86,5%), „potrzebę godziwych zarobków” (85,2%) oraz „dążenie do samodzielności” (85,1%)¹⁴.

Okolo 92% respondentów otwierając własną firmę finansowało jej działania ze środków własnych¹⁵, a nieliczna grupa korzystała ze środków ich rodzin lub znajomych (18,5%). Tylko 14,4% badanych przyznało, że korzysta z kredytu obrotowego w rachunku.

3.2. Charakterystyka działalności gospodarczej mikroprzedsiębiorców

W ramach charakterystyki działalności gospodarczej zbadano czas powstania firmy. Ponad jedna czwarta firm (27,6%) istnieje na rynku od czterech do dziewięciu lat, to jest powstała w latach 2001–2005. Podobny odsetek firm (26,4%) funkcjonuje na rynku nie dłużej niż cztery lata i rozpoczęło działalność w latach 2006–2009. Przedsiębiorstw założonych w latach 1990–1995 było 17,6%, zaś tych, które powstały przed 1989 r. – 6,2%. Zdecydowana większość respondentów (87,4%) obecnie prowadzi pierwszą działalność. Jedynie dla 12,6% przedsiębiorców prowadzona działalność była kolejną.

Zdecydowana większość badanych przedsiębiorstw (88,9%) została założona przez respondenta. Jedynie 5% przedsiębiorstw stanowiło kontynuację działalności prowadzonej wcześniej przez rodziców respondenta.

Zbadano zasięg oddziaływania firm. Najwięcej wśród badanych przedsiębiorstw było firm funkcjonujących na rynku lokalnym (77,3%). 16,6% firm w swej działalności ogranicza się do rynku regionalnego, a co dwudzieste przedsiębiorstwo (5,1%) działa na rynku krajowym. Jedynie 1% firm obejmowało swoimi działaniami rynek międzynarodowy.

W obrębie badanej zbiorowości zdecydowana większość przedsiębiorstw prowadzona jest przez osobę fizyczną (86,1%); co dwudzieste przedsiębiorstwo (5,3%) prowadzi działalność w formie spółki cywilnej.

60,1% badanych firm według ewidencji REGON funkcjonowało w sekcji „Handel hurtowy i detaliczny”. Działalność usługową prowadziło 13,3% badanych, a budowlaną – 7,6%.

W badanej zbiorowości znalazło się 51% przedsiębiorstw, które zatrudniały pracowników, oraz 49% podmiotów jednoosobowych.

Prawie co trzeci respondent (30,6%) był właścicielem przedsiębiorstwa, którego roczny obrót mieścił się w przedziale od 46 do 90 tys. zł. Z kolei przedsiębiorstwo prawie co piątego respondenta (22,0%) osiągało obrót na poziomie 21–45 tys. zł. Trzecią pod względem liczebności kategorią były firmy o obrocie od 91 do 225 tys. zł (19,7% ogółu badanych). Najmniej było respondentów, których przedsiębiorstwa osiągnęły roczny obrót na poziomie 1,81–8,5 mln (1,1%).

Na pytanie, czy firma sformułowała strategię rozwoju, jedynie 7,3% badanych udzieliło odpowiedzi twierdzącej.

Co trzeci (36,3%) przedsiębiorca w ciągu ostatnich dwóch lat poniósł wydatki związane z inwestycjami; w tej grupie najliczniej reprezentowani byli ci, którzy finansowali wydatki ze środków własnych (87,2%). Pozostałe źródła finansowania odgrywały mało

¹⁴ Pytanie wielokrotnego wyboru.

¹⁵ Pytanie wielokrotnego wyboru.

znaczącą rolę. W ciągu najbliższego roku połowa firm (50,6%) nie będzie zmieniała swojej polityki inwestycyjnej. Nieco częściej niż co dziesiąty respondent (12,4%) był zdania, że w ciągu najbliższego roku poziom jego wydatków inwestycyjnych wzrośnie, a 8,6% respondentów uznało, że poziom tego rodzaju wydatków zmniejszy się.

Zbadano również opinie przedsiębiorców odnośnie do postrzegania ich pozycji konkurencyjnej na rynku. 37,2% respondentów przyznało, że ich firma zajmuje taką samą pozycję rynkową, jak inne firmy z branży, a 35,1% ankietowanych stwierdziło, że ich firma jest konkurencyjna. Z kolei 8,7% respondentów stwierdziło, że firma jest zbyt mała, aby w ogóle można było próbować określić jej pozycję konkurencyjną. Prawie taki sam odsetek badanych (8,5%) stwierdził, że firma jest mało konkurencyjna. Dla 4,8% badanych firma zajmuje czołową pozycję na rynku, na którym działa. Nie potrafiło określić pozycji konkurencyjnej 5,7% badanych. Za najistotniejszy czynnik konkurowania prawie połowa respondentów (48,5%) uważa możliwie najniższą cenę. Na atrakcyjność produktu lub usługi zwrócił uwagę co piąty badany (19,1%), a na obsługę klienta – 14,2% badanych. Na czynniki zewnętrzne konkurowania (np. popyt na produkt lub usługę, konkurencja na rynku) wskazało 5,8% badanych, a na czynniki wewnętrzne (np. kompetencje pracowników, zasoby materialne przedsiębiorstwa) – 4,2%. Na pozostałe czynniki konkurowania wskazało 8,2% badanych.

Działania innowacyjne podejmowane przez pracodawców można podzielić na następujące typy: procesowe, organizacyjne, produktowe oraz marketingowe. 28,3% pracodawców wprowadziło innowacje produktowe, 15,1% – innowacje marketingowe, 13,8% – innowacje organizacyjne i 10% – innowacje o charakterze procesowym. Wszystkie typy wprowadzanych innowacji finansowane były głównie ze środków własnych.

3.3. Kondycja ekonomiczna badanych mikroprzedsiębiorstw

Analizując subiektywne odczucia właścicieli przedsiębiorstw dotyczące kondycji ekonomicznej ich firm należy zauważyć, że 82% przedsiębiorców reguluje zobowiązania finansowe na bieżąco. Generalnie badani respondenci pozytywnie ocenili bieżącą kondycję ekonomiczną swoich przedsiębiorstw. Ponad połowa badanych (50,2%) określiła ją jako przeciętną, a 42,2% uznała za dobrą; pozostali określili sytuację jako „ani złą ani dobrą”.

Zdecydowana większość ankietowanych (93%) przyznała, że w ciągu ostatnich trzech lat ich przedsiębiorstwo nie poniosło strat finansowych. Zaobserwować można nawet zmniejszanie się odsetka przedsiębiorstw odnotowujących stratę. W latach 2006–2008 odsetek przedsiębiorstw deklarujących stratę mieścił się w przedziale 6,7–7%.

Zbadano dalej poziom zadłużenia mikroprzedsiębiorców. 62,5% respondentów zadeklarowało brak zadłużenia, a 19,1% swoje zadłużenie określiło jako niskie. 16,6% przedsiębiorców oceniło poziom zadłużenia jako średni, a jedynie 1,8% jako wysoki.

W opinii dwóch trzecich respondentów (66,6%) obrót przedsiębiorstwa w porównaniu do roku poprzedniego utrzymywał się na niezmiennym poziomie, a 17,1% respondentów było zdania, że obrót w ich przedsiębiorstwach zmniejszył się. 16,2% respondentów stwierdziło, że obrót ich firmy wzrósł.

Średnia płaca zatrudnionych w co trzecim mikroprzedsiębiorstwie (33,7%) plasowała się w przedziale od 1201 do 1400 zł netto. W prawie co czwartym (22,1%) płaca mieściła się w przedziale między 1001 a 1200 zł. Nieco rzadziej niż w co piątej firmie (18,2%) wynagrodzenia pracowników wynosiły od 1401 do 1600 zł.

3.4. Szanse i zagrożenia związane z prowadzeniem działalności gospodarczej

Do najczęściej wymienianych zagrożeń na rynku pracy ankietowani przedsiębiorcy zaliczali wysokie obciążenia fiskalne (2452 wskazania) oraz trudności i koszty związane z pozyskaniem kapitału zewnętrznego (1106 wskazań)¹⁶.

Wśród barier napotykanym w trakcie prowadzenia działalności o charakterze popytowym wymieniano przede wszystkim dużą konkurencję na rynku (2032 wskazań) oraz niedostateczne środki, jakimi dysponują klienci (1731 wskazań). Kolejnym problemem jest obniżanie cen przez firmy konkurencyjne (1188 wskazań). Wśród barier o charakterze popytowym wskazywano przede wszystkim niedostateczne środki finansowe przedsiębiorstwa (1872 wskazań) oraz ograniczony dostęp do kredytów (734 wskazań).

Do głównych barier rozwoju przedsiębiorczości w Polsce przedsiębiorcy zaliczyli wysokie koszty pracy, produkcji i opodatkowania (2635 wskazań), biurokrację administracji publicznej oraz brak odpowiedzialności urzędników za decyzje (856 wskazań). Wymieniano także trudności z uzyskaniem zewnętrznych środków finansowych na działalność (687 wskazań).

Zbadano zalety funkcjonowania mikroprzedsiębiorców jako pracujących „na własny rachunek”. Zgodnie z deklaracjami pracodawców do zalet pracy mikroprzedsiębiorcy należą przede wszystkim: możliwość gospodarowania czasem (1929 wskazań), korzyści finansowe (1487 wskazań) oraz możliwość organizacji pracy (1325 wskazań). Bardzo wysoko cenioną wartością jest także możliwość kierowania firmą (1314 wskazań). Prowadzenie działalności gospodarczej wiąże się nie tylko z szeregiem korzyści, ale pociąga też za sobą trudności. Do głównych niedogodności związanych z pracą na własny rachunek respondenci zaliczali przede wszystkim brak czasu dla siebie i rodziny (1808 wskazań), ciągłą niepewność co do losów przedsięwzięcia (1659 wskazań) oraz stres wynikający z licznych kontroli, jakim podlega indywidualna działalność gospodarcza (1572 wskazania).

3.5. Korzystanie z pomocy instytucji otoczenia biznesu i współpraca z urzędami pracy

Według 17,2% mikroprzedsiębiorców dostęp do finansowania działalności gospodarczej ze środków Unii Europejskiej jest trudny. Badania wykazały jednak, że aż 85,1% przedsiębiorców nie składała wniosku o dofinansowanie inwestycji. Na realizację inwestycji bez wsparcia z funduszy Unii Europejskiej zdecydowałby się znaczny odsetek respondentów (43,8%), natomiast co trzeci ankietowany (32,1%) nie podjąłby inwestycji w takich okolicznościach.

Ponad połowa mikroprzedsiębiorców nie korzystała dotąd z usług instytucji otoczenia biznesu (1543 wskazania). Do najbardziej popularnych instytucji należą: instytucje ubezpieczeniowe (812 wskazań), urzędy administracji samorządowej (782 wskazania) oraz agencje rozwoju regionalnego i lokalnego (198 wskazań).

Usługi urzędów pracy nie są dostatecznie wykorzystywane przez przedsiębiorców. Trzy czwarte badanych nie korzystały z ich pomocy (78,4%). Co więcej, nieco ponad połowa mikroprzedsiębiorców nie wyrażała zapotrzebowania na usługi urzędów pracy (58,2%). Chęć skorzystania z tej formy pomocy wyraziło jedynie 18,6% przedsiębiorców. Największe zapotrzebowanie istniało w zakresie dofinansowania wyposażenia miejsca pracy (52 wskazania), pośrednictwa pracy (50 wskazań) oraz refundacji składek ZUS (44 wskazania).

¹⁶ Z uwagi na fakt, że były to pytania wielokrotnego wyboru, przedstawiono liczności odpowiedzi.

Kwestią poruszoną w trakcie badań była ocena urzędów pracy przez pracodawców mających wcześniejsze doświadczenia w kontaktach ze służbami zatrudnienia. Przedsiębiorcy wysoko ocenili funkcjonowanie urzędów pracy, a najwyższe noty przyznawano urzędom za uprzejmość – suma ocen „raczej wysoko” i „bardzo wysoko” stanowiła 74,4% wszystkich ocen. Równie wysoko oceniana była komunikatywność urzędników – odsetek ocen pozytywnych wyniósł 72,6%. Najbardziej oceniono skuteczność w znalezieniu pracowników – odsetek odpowiedzi pozytywnych był równy 58,3%.

PODSUMOWANIE

Działania wspierające rozwój sektora MŚP należą do ważnego zespołu instrumentów polityki ekonomicznej, tak w wymiarze krajowym, jak i regionalnym. Osiągnięcie trwałej poprawy warunków funkcjonowania mikroprzedsiębiorstw jest istotnym uwarunkowaniem rozwoju społeczno-ekonomicznego. Nie bez znaczenia dla określenia instrumentów oddziaływania polityki ekonomicznej i legislacyjnej państwa na mikroprzedsiębiorstwa jest właściwa diagnoza stanu i kierunków procesów rozwojowych. Do jej dokonania powinny przyczynić się wielowymiarowe prace badawczo-analityczne, których częścią są badania sondażowe.

LITERATURA

- [1] Gudkova S., *Rozwój małych przedsiębiorstw. Wiedza, sieci osobistych powiązań, proces uczenia się*, WAiP, Warszawa 2008
- [2] Moczydłowska J., Pacewicz I., *Przedsiębiorczość*, Fosze, Rzeszów 2007
strona internetowa Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości: www.parp.gov.pl
- [3] *Diagnoza społeczna 2009. Warunki i jakość życia Polaków*, red. J. Czapiński i T. Panek, <http://www.diagnoza.com> (2010)
- [4] Balcerowicz L., *Wolność i rozwój*, Znak, Kraków 1995
- [5] Ostasiewicz S., Rusnak Z., Siedlecka U., *Statystyka. Elementy teorii i zadania*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 1997
- [6] Blalock H.M., *Statystyka dla socjologów*, PWN, Warszawa 1997
- [7] Strona internetowa Głównego Urzędu Statystycznego: <http://www.stat.gov.pl>

MICROENTREPRENEURSHIP IN PODKARPACKIE VOIVODESHIP - SELECTED SURVEY RESULTS CONDUCTED WITHIN THE PROJECT “OBSERVATORY OF MICROENTREPRENEURSHIP IN PODKARPACKIE VOIVODESHIP”

In the article there have been presented the results of the investigations on entrepreneurship functioning in Podkarpackie Voivodeship. The research was conducted within the project "Observatory of microentrepreneurship in Podkarpackie Voivodeship". There have been described the results of the surveys done in 2009 among microentrepreneurs from Podkarpackie Voivodeship. Special attention was paid to entrepreneurs as a social group, there was also presented the corporate activity, and economic condition of microenterprises, as well as there were surveyed the chances and dangers connected with doing business activity and the issues on how microenterprises take advantage of the business institutions and their cooperation with employment agencies.